

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 3.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt	7.—
Félévre . . . . . „	3.50
Negyedévre . . . . . „	1.75

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Pál fordulása.

Az antisemitismus cég alatt pusztítófelekezet őshazája Németország. A Spree partjai hallották először a semitismus elleni harckiáltást, innen indultak ki a sötétség lovagjai, hogy a közép-kornak hódítsák vissza Európát. És, noha a civilisatio valódi hivei, franciák, angolok és olaszok, soha sem értették meg a német nép egy töredékének új jelszavát; noha a Szajna, Themse és Tiberis vize messze dobta magától az országokat és népeket egyaránt megmételtyező anyagot: a rémes idea hódított Oroszországban és Magyarországon. Nem szándékozunk fellebbenteni a sötét fátyolt a magyar antisemitismus viselkedéséről. Szívünk mindig fáj, amidőn hazánk sebeit kell érintenünk. Ámde örömmel említjük, hogy Magyarország, melyben oly magas hullámokat vert az antisemitismus, első volt, amely elfordult a gyűlölet apostolaitól. Makacsan ragaszkodott azonban Németország egy pártja jelszavához. Nem, mintha a nép zömében talált volna e párt hívőkre. Meg kell adni a nagy német nemzetnek, hogy Lessing eszméihez nem lett egészen hűtelen. Azonban sugás-bugás folytán az a hír nyert elterjedést, hogy legmagasabb körökben szívesen látják az antisemiták küzdelmeit. És e hirt megerősíteni látszott az, hogy az udvari lelkész, Stöcker, az antisemiták élén harcolt. Ez nem történhetnék meg, mondogatták, ha a legfelsőbb körök működését rossz szemmel néznék. És bár pozitív jel nem igazolta a gyanút; noha a német trónörökös nyilvános helyen századunk gyalázatának nevezé azt az irányt, melynek udvari lelkésze hódolt: azok, akik parancsnak nézik az udvar minden kivánságát, szívesen követték Stöcker urat azon veszedelmes uton, amelyen még a leghatalmas állam is elbukhatik. A nemes szabadelvűek bizalma, reménye és büszkesége a

német trónörökösben öszpontosult. A classicus műveltségű férfi, akit a tudományáról és műveltségéről híres Heidelberg nevelt, nem lehet hivatásos destruktív tendenciáknak. Hitték, hogy a trónörökös szava meg fogja állítani a veszélyessé vált fürgeteget. És ekkor érte a trónörökös azon iszonyú csapás, amely nemcsak őt, hanem az egész világot megrendíti. Végünk van, kiálták a kishitűek. Kidőlt oszlopunk, — biztos kikötő helyett újra vihar járta tengeren fog hanykolódni gyenge sajkánk. És a jajveszékés nem látszott ok nélkülinek. Berlinben még élénkebben mozogtak az antisemiták, a városi képviselőtestület kilépő tagjai helyébe minden kerületben antisemiták léptek fel s tartani kellett attól, hogy a Forckenberg vezetése alatt működő, a város hasznára és az ország dicséretére dolgozó képviselőtestület tanácskozásait turbulens elem fogja megzavarni. És a néhány kellemetlen per által háttérbe szorult udvari lelkész is kivetette hálóját, — Stöcker ur óvatos ember. Ő nem nevezi magát antisemitának, lévén ő a szeretet vallásának szolgája. Hanem ő is tanult a jezsuitáktól. Mint ezeknél, nála is szentesíti a cél az eszközöket. Alapított tehát Berlinben keresztény-socialis társaságot, melynek célja vala az alapszabályok szerint a vallás boldogító igéi számára megnyerni a hit nélkül sinlődő népet. Azonban e cégér alatt a keresztény socialis társaság nem gondolt másra mint az antisemitismus propagálására. Az udvari lelkész ur megnyerte a keresztény socialis társaság számára Vilmos herceget, a trónörökös fiát, akit atyja betegsége egyszerre közel hozott a trónhoz. Mily jövőt fog nemzeni ily jelen!

Azonban gondoskodva van arról, hogy a fák ne nyuljanak az égbe.

A berlini képviselő választásoknál sorra ki-

buktak Stöcker ur jelöltjei. Berlin liberalisnak, nagy világvároshoz méltónak mutatta magát.

És noha a Stöcker uram rendezte conventiculum Vilmos herceg és nejének elnöklete alatt folyt le: Németország, a Bismarck Németországa, egyhangon szólalt fel a christlich-socialer Verein üzelvei ellen. A Nordeutsche Allgemeine Zeitung, az államkancellár szócsöve, amely még néhány év előtt oly jóakarólag kacsintgatott az antisemitákkal, diplomatikus laphoz alig illő kemény módon tart leckét az udvari lelkésznek s figyelemre méltó szavakkal itéli el a felekezetek békéjét megrontó áskálódásait és nincs a közvéleménynek egyetlen organuma a németek földjén, amely helveslő commentár nélkül hagyná a conservativ lap elitelő veridiktjét.

Tehát ott is megvirradt már. És a nap első sugaraival el fog némulni a baglyok huhogása, a fenevadak lármája.

Veridicus.

Trefort jelentése.

„A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett tizenhatodik jelentése. 1886/7 évről.“

Ez a „jelentés“ tulajdonképen egy 355 quart oldalból álló hatalmas könyv, melynek rendkívüli érdekes adatai ép úgy mint nagy gondra és ügyeségre valló összeállítása becsületére válnak a közoktatásügyi miniszteriumnak s mi csak azt sajnáljuk, e nagyérdemű munkát későn kapva meg, hogy lapunk eme számában, leginkább a felekezetünket érdeklő főbb adatokat állithatjuk össze; de ezek is oly kiválóan figyelemre méltók és mindennek fölött tanulságosak, hogy azokat tisztelt olvasóink, de kiválíképen az illető szakferfiak különös figyeelmébe ajánljuk:

A terület, melyről a jelentés szól, tisztán magyarországra, (Horvát- és Tórország közoktatásügyeit maga vezeti) ide értve Fiumét is, tehát 280,399 □ kmnyi területre, melynek az utolsó népszámlálás adatai szerint 13 749,603 lakosa van, — szorítanak.

Ezen a területen volt 1869-ben 2.284,741 6—15 éves kora tanköteles gyermek, — 1885-ben 2.292,052 — 1886-ban 2,324,735. Ezekből iskolába járt 1869-ben 1,152,115, — 1885-ben 1.836.409, — 1886-ban 1.870,03.

A 6—15 éves kora tanköteles gyermekek száma e szerint 1869 (a népiskolai törvény keletkezése) óta 39.994-gyel szaporodott; míg az iskolába járók száma ugyanezen idő alatt 717.968-czal emelkedett

1869-ben fennállott Magyarországon 12.757 község és ezekben 13.793 iskola, míg 1886-ban csak 12.702 község állott fenn és ezekben 16.417 iskola.

A községek száma tehát csökkent 55-tel, míg az iskolák száma 2619-czel emelkedett.

Ezen általános adatok után már most szembe állítjuk, hogy milyen arányban állnak egymással a felekezetek az iskolaügy terén.

Az 1885/6-iki tanévre tanköteles gyanánt összeirt 2,324,735 és ezen létszámból tényleg iskolázó gyanánt kimutatott 1,870.083 gyermek között a valóság szerinti megoszlás a következő számokban és arányokban jelentkezik:

és pedig:	a 13.749,603 lakos között		a 2.324,735 tanköteles között		az 1.870,083 iskolába járó között		
	szám szerint	hány %-ban	szám szerint	hány %-ban	szám szerint	hány %-ban	minden 1000 tan-kötelesből járt?
római katolikus	5,17,76	47,3	1,131,071	48,66	986,175	52,73	871,8
görög katolikus	1,17,76	1,8	23,700	1,018	141,8	7,55	596,4
görög keleti	1,9 1,276	14,5	292,508	12,59	197,874	10,58	676,2
helv. hitv. ev. ref.	2,021,1	4,69	317,88	13,8	272,895	14,59	807,7
ág. hitv. evang.	1,120,50	8,15	198,972	8,56	178,253	9,27	81,2
unitárius	6,603	0,41	9,26	0,40	6,876	0,37	43,5
mózes hitű	6 5,11	5,1	1,8,20	0,8	9,172	4,90	7,2
Együtt	13.749,603	100%	2.324,735	100%	1.870,083	100%	100%

Ha ezen adatokat — így emeli ki a jelentés — a lakosság s a tankötelesek arányszámaival egybevetjük, kitetszik, hogy a zsidó, r. kath. és ágost. h. hitű lakosság tankötelesek dolgában aránylag jóval gazdagabb, mint a másik 4 hitfelekezet s e tekintetben első helyen áll a zsidóság, a mennyiben gyermekszaporúsága 12-vel haladja meg a lakosság száz szerint számított arányát; az ágost. h. pedig 5-tel s a r. kath. 3-mal, míg ellenben a g. katolikusoknál 6, a g. keleti-eknél 11 százalék arányban kevesebb a tanköteles, mint az ugyanilyen vallásu törzslakosság.

De az is kitűnik ezen adatokból, hogy az egyes hitfelekezetekhez tartozó 1000 tanköteles közül hányan jártak iskolába. E tekintetben a zsidók a 4-ik helyen állnak, a mennyiben 1000 zsidó tanköteles közül nyilvános iskolába 722 járt, míg a r. kath. közül 871,8, ágost. h. 871,2, helv. h. 807,7, unitárius 743,5, g. keleti 676,2 és g. kath. csak 596,4.

A tényleg iskolába járó és iskolakötelezett zsidó gyermekekre vonatkozó kimutatás azonban nem egészen megbízható, mivel az északi megyékben még mindig burjánzó zsidó zugiskolákban, melyek adataikat nem juttatják el a miniszteriumhoz, nagyszámú zsidó tanköteles nyer oktatást.

Ámde a zsidók iskoláit népességi arányukkal s a többi felekezetek és iskoláik közt vont párhuzammal egybevetve feltűnő, hogy a zsidó iskolák korántsem állanak a zsidó felekezet népességével olyan arányban, mint a többi felekezetekéi iskoláikkal szemben. E miatt támadó aggályokat azonban háttérbe szorítja az a tény, hogy míg az utolsó évben a többi felekezetek iskolái mind csökkenőben vannak, addig a zsidókéi 2,73 százalékkal szaporodtak, ami táplálja azt a reményt, hogy a zsidó népesség és iskolái kö-

zött még mindig fennálló aránytalanság hova tovább csökkenni s lassankint egészen megszűnni fog.

A felekezetek ugyanis az országban lévő népiskolák 82.79 százalékát tartják fenn. A 16.417 iskolából rom. kath. felekezeti jellegű 5335 (1869-ben 5217, 1885-ben 5347), gör. kath. 2155 (1869-ben 2058, 1885-ben 2177), g.-kel. 1771 (1869-ben 1604, 1885-ben 1788), helv. h. 2334, (1869-ben 2450, 1885-ben 2336), ágostai hitv. 1428 (1869-ben 1397, 1885-ben 1434), unit. h. 44 (1869-ben 103, 1885-ben 45), mózes hitű 526 (1869-ben 490, 1885-ben 512.)

Míg tehát az utolsó évben az összes felekezetek iskolái számban csökkentek, addig a zsidó felekezeti iskolák **14**-gyel szaporodtak.

*

Sokkal örvedetesebb és felekezetünkre nézve kiváló fontosságú adatokat találunk e jelentésben az anyanyelvet és a tannyelvet illetőleg »Az ország mózes hitű lakosai — így szól egy helyen a jelentés — *anyanyelvi megoszlás szempontjából kiváló figyelmet érdemelnek: A 118.280 mózesvallású tanköteles közül ugyanis 84 százalék (99.303) vallatot be magyarnak, 15.2 százalék (18.018) németnek, 0.7 százalék (818) tót-nak, 0.1 százalék (113) ruthénnek (lengyelnek), 0.02 százalék (28) olasznak; míg a tényleg iskolába járó 91.728 mózes vallású gyermek közül 85.4 százalék (78.313) volt magyar, 14.1 százalék (12.927) német, 0.4 (425) tót, 0.03 százalék (34) ruthen (lengyel) és 0.02 százalék (23) olasz anyanyelvű volt.*«

Az 526 zsidó népiskola közül a tannyelv **412**-ben a magyar, 103-ban a magyar a némettel vegyesen, háromban a magyar a tóttal vegyesen és nyolcban csak a német.

Zsidó népiskola ennél fogva, a hol a magyar nyelv legalább egy másik nyelvvel vegyesen nem volna tannyelv, mindössze 8 van.

Olyan népiskola pedig, hol a magyar mint oktatási nyelv *ki van zárva*, **5125** van

Ezen 5125 népiskola 331 községi iskola kivételével *mind felekezeti iskola*; a 4794 felekezeti iskola közt, mely a magyart, mint tannyelvet kizárta, ott van tehát mindössze — mi ugyan sokaljuk ezt is — 8 zsidó iskola, azaz ezen 5125 iskola *egy tized százaléka*.

Ezen iskolák a magyar nyelv oktatására 1879. évi XVIII. t. cz. értelmében utalva lettek; de a miniszteri jelentés szerint csak 2587-ben lehetett sikert konstatálni, 2538 sikert nem mutatott; az említett 8 zsidó felekezeti iskola közül **7** sikert mutatott, 1 nem.

Az oktatásügyi miniszter ur ezekkel az adatokkal oly bizonyítványt állít ki a magyar zsidók hazafiasságáról és felekezetünknek ama nagy hivatottsá-

gáról, mely alkalmassá teszi arra, hogy a magyarság valóságos aposztrófává váljék a nemzetiségek közt, melynél fényesebbet ez idő szerint alig képzelhetni el.

Hazánkban 1886—87. tanévben a 16.417 népiskolában 20.940 rendes és 3040 segédtanító s így együttvéve 23.980 tanító működött: (1869-ben 15.968 rendes és 1824 segédtanító, összesen 17.792 tanító volt állomáson.) Még az 1872-ben történt tüzetes vizsgálat alkalmával kiderült, hogy minden 1000 tanító közül 250, tehát minden negyedik nem tud magyarul, ezzel szemben az 1886-ban történt felvételek alkalmával kitűnt, hogy ezer közül 102, azaz körülbelül csak minden tizedik nem tud magyarul.

A tanítók száma viszonyítva az iskolák számához *legkedvezőbb a zsidóknál*. A zsidó tanítók száma ugyanis **973**. Esik tehát átlag minden zsidó iskolára 1.85 százalék tanító, míg a r. katolikusoknál 1.45 százalék tanító esik mindegyik iskolára, a görög katolikusoknál 0.97 százalék, a görög keletiekénél 1.15 százalék, a h. hitv. evangélikusoknál 1.24 százalék, az ágost. hitv. evangélikusoknál 1.51 százalék és az unitáriusoknál 1.25 százalék.

Ki kell emelnünk azt is, hogy a 973 zsidó tanító közül 908-nak, tehát 93.32 százaléknak van oklevele és ez a *legmagasabb arány* az összes felekezetek közt. A r. katolikusoknál ugyanis 88.03 százaléknak van oklevele, az ág. h. evangélikusoknál 86.65 százalék, a helv. h. evangélikusoknál 86.44 százalék, a görög keletiekénél 74.50 százalék, a görög katolikusoknál 71.02 század százalék, az unitáriusoknál 65.46 százalék.

Felső népiskola, melyek egynehányja össze van kötve iparintézettel fennáll 20 (mind a vidéken). Állami polgári iskola 237 tanerővel 3101 tanulóval 39, (Budapesten 2), állami felsőbb leányiskola fennáll 8, Budapesten, Trencsénben, M.-Szigeten, Lőcsén, Sopronban, Beszterezebányán, Pozsonyban és Temesvárott. (Meglepett, hogy a *bajai izraelita hitközség* által nagy áldozatok árán fentartott és kitűnően vezetett polgári iskola leányok számára, a jelentésben felemlítve nem találtam — a szerk.)

*

Az országban 70 tanítóképző intézet áll fenn, melyekben 670 tanár és tanító, oktató és mester foglalkozik. Ez intézeteket az utolsó évben 3505 növendék látogatta.

A 70 tanítóképző intézet közül 24-et az állam 46-ot a felekezetek tartanak fenn. Mózes vallású tanítóképző egy van (Budapesten) ebben az utolsó tanévben 4 rendes, 5 segéd és 1 hittanár tanított 58 növendéket, kik az államtól 1500 frtnyi segélyt nyertek. Az intézet 19.850 frtnyi évi fentartási összeget a zsidó vallásalapból fedezi.

A kisdedóvó-intézetek száma a legközelebbi év-

ben 74-gyel szaporodott. Összesen 483 ilyen intézet áll fenn, ezek közt van 41 állami, 92 községi, 25 alapítványból fentartatott, 25 magánintézet jellegű és 144 egyesület által fentartott. A felekezetek 94-et tartanak fenn: a r. kath.-ok 79-et, az ág. h. ev.-ok 8-at, a helv. h. ev.-ok 6-ot, a mózes vallásuak 4-et és a g. keletiek 1-et. A 483 intézetben 46.924 kisdéd részesült óvásban.

*

Mit említsünk fel első sorban a középiskolákról? Azt-e hogy a 150 gymnasium közül egyetlenegy sem zsidófelekezeti? azt-e, hogy, míg az 50.000 lélekből álló unitárius felekezet 2 gymnasiumot tart fenn, addig a majdnem tizenháromszor oly nagy zsidóság egyetlen egyről sem gondoskodik? Valljuk be, hogy ez a körülmény legkevésbé sem válik dicsőségünkre, és — — — no de ez megint más fejezetbe tartozik, itt és most csak statisztikai kimutatással akarunk szolgálni.

Hazánkban 88 8 osztályu, 39 4 osztályu, 17 6 osztályu és 6 kivételes (5—7) osztályu gymnasium működik. Ezek közt van 10 állami, 18 királyi, 21 községi, 42 katolikus, 27 ev. ref. 23 ág. ev. 3 g. keleti, 2 unit., 1 egyes. prot. és 3 magángymnasium.

Reáliskola működik 28, ezek közt 8 osztályu, 21, 4 osztályu 7. Ez utóbbiak közt találjuk az egyetlen zsidó középiskolát Magyarországon: a *vágújhegyi 4 osztályu izraelita reáliskolát*.

A 178 középiskolát az utolsó tanévben 39.114 tanuló látogatta, hogy mily arányban oszlottak meg itt a felekezetek, azt a következő táblázat tünteti fel.

vallás	a gymnasiumokban	%-ban	a reáliskolákban	%-ban	összesen	%-ban
római katolikus .	15530	46.8	2346	39.9	17876	45.7
görög katolikus .	1616	4.7	27	0.5	1643	4.2
görög keleti . . .	1815	5.4	201	3.4	2016	5.2
ágostai evang. hitv.	3643	11.0	653	11.1	4296	11.0
evang. református	4909	14.8	348	5.9	5257	13.4
unitárius	262	0.9	17	0.3	279	0.7
mózes hitű	5454	16.4	2293	38.8	7747	19.8
összesen	33229	100%	5885	100%	39114	100%

Viszonyítva már most a középiskolai tanulókat a lakosság arányához, azt találjuk, hogy a középiskolákat aránylag — így szól a jelentés — leginkább az izraeliták veszik igénybe; ugyanis minden 100,000 mózes hitű lakosra 1240 középiskolai tanuló jut. A többi hitfelekezetek ezen sorrendben következnek: az unitáriusoknál 100,000 lakosra 500, az ág. evangélikusoknál 388, a római katolikusoknál 274, az evang. reformátusoknál 260, a gör. katolikusoknál 110 és a gör. keletieknél 104 jut. A sorrend a múlt év óta nem változott. Ez a sorrend áll a gymnasiumokra külön is.

A 178 középiskolában 1260 tanfolyamban működött 1622 rendes tanár, 352 helyettes tanár, 136 kiegészítő óraadó, 616 hitoktató, 177 rendkívüli tárgyat tanító, összesen 2903 tanerő.

*

A tud. egyetemen a lefolyt tanévben 70 rendes, 31 rendkívüli, 2 helyettes és 67 magántanár működött, ezeken kívül 3 tanító és 44 tanársegéd, tehát összesen 217 tanerő.

A beiratkozott egyetemi hallgatók száma a lefolyt tanévben 3593-at tett ki, még pedig: a hittudományi karban 94, a jog- és államtudományiban 1770, az orvos tudományiban 1195, a bölcsészet-tudományiban 328 és 214 a gyógyszerészen.

A 3593 hallgató közül r. katolikus 1489, g. kath. 74, g. keleti 88 helv. hitvallásu ref. 456, ág. h. ev. 356 unitárius 9 és mózesvallásu 1121.

Ezen 1121 zsidó hallgató az egyes karok közt így oszlott meg. A jog- és államtudományi karban 396, az orvos-tudományiban 664, a bölcsészet-tudományiban 45 (ezek közé tartoznak a rabbi-képzőintézet felső tanfolyambeli hallgatói is), gyógyszerész 16. Az összes orvostan-hallgatók közt a zsidófelekezetűek felénél jóval nagyobb számban vannak.

Az ország lakosságának hasonló arányaival szemben az egyetemi hallgatók közt 58.0%-os arányu túlsúlyban vannak a zsidóhitűek.

A középiskolai tanárképző intézetnek 63 tagja közt volt 5 zsidófelekezetű.

A kolozsvári egyetemen 42 rendes, 5 rendkívüli, 2 helyettes és 15 magántanár tanított, ezeken kívül 4 szaktanító is működött. A hallgatók száma az első félévben 429-re rugott, ezek közt 29 zsidó, még pedig jogász 6, orvosnövendék 22. bölcsész 1.

A kir. József műegyetemen 28 rendes, 2 rendkívüli, 8 magántanár, 1 adjunctus és szaktanító, összesen 47 tanerő működik. A tanársegédek száma 23 volt.

A hallgatók száma az első félévben 619-re ment. Ezek közt volt r. k. 216, g. kath. 9, g. keleti 11, h. h. ev. ref. 82, ág. h. ev. 54, unit. 5, zsidó 247.

Hittani intézet működött a lefolyt tanévben 52 1790 tanulóval, ezek közt volt egy zsidó felekezetű is: az országos rabbiképző intézet 115 tanulóval.

Az országban fennálló 12 jogakadémián összesen 583 hallgató iratkozott be, ezek közt a zsidóhitűek 57-en voltak.

(Megemlítjük, hogy a bécsi egyetemen tanuló 691 magyar ifju tudtunkkalle galább fele részben zsidóhitű.)

E kimutatást a következő adatokkal zárjuk be.

A miniszteri jelentés 58 joghallgatót, illetve jogszigorlót nevez meg, kik a lefolyt tanév alatt tartott vizsgálatokon, illetve szigorlatokon *kitűnően* képesít-

tetteknek nyilvánítottak. Az 50 közt, kik ily kitüntetésben részesültek, 15 zsidó van, még pedig: Berger Miksa, Fleischmann József, Zinner Samu, Weiler Henrik, Krámer Mór, Schul Győző, Spitzer Simon, Guttman Adolf, Weiszlovits Sándor, Halász Frigyes, Baronyi Tivadar, Vértes Adolf, Wahrmann Richard és Keppich Henrik.

Sz. M.

A zsidó középiskola kérdéséhez.

III.

E cím alatt közzé tett 2 cikkemhez sorakozik a jelenlegi, mely a vágúj helyi államilag segélyezett izr. négyosztályu reáliskola megismertetésével foglalkozik. Történik pedig az egyrészt azon célból, hogy az »Egyenlőség« igen tisztelt olvasói, kik hazai zsidóságunk legintelligensebb részét képezik, tudomást szerezzenek ezen egyedüli zsidó felekezetű középiskola keletkezéséről, fejlődéséről, jelen állapotáról és jövő céljairól; másrészt, hogy bevezetésül szolgáljon elapok hasábjain általam teendő terjedelmes javaslatnak, ha csak tek. Szerkesztő ur nem fogja sajnálni, hogy karczolataimra még több nyomdafestéket pazaroljon.

Reáliskolánk, melynek első osztálya 1862-ben nyílt meg, létrejöttét a széleskörű műveltséggel és korát meghaladó felvilágosodottsággal felruházott főtiszt. Weisse József kerületi főrabbi urnak köszöni, ki a héber tudományok szent frigyládáját a classicus világirodalom muzsáinak templomába helyezte, mikor még lelkipásztoraink legtöbbje az úgynevezett profan könyvek olvasását is szentségtörésnek declarálta.

Ő belátta, hogy a létért való mindig hevesbülő küzdelemben a legnagyobb részét kereskedőkből álló hitközségünk csak úgy prosperálhat, ha a korszellem igényelte műveltséggel és értelmességgel lépést tart. Ő nemcsak lelkipásztora, hanem szellemi vezetője is volt községének, lévén a tanintézetek igazgatója is; a kitűnően szervezett népiskolának, melynek akkortájt alig akadt párja az országban és az általa creált reáliskolának. Ezen kettős minőségében itt lakó hitsorsosaink kedély és szellemvilágát teljesen uralta és korlátlan befolyást gyakorolt hitközségünk minden dolgában; azért csak az ő hibájául róhatom fel azon megbocsáthatlan mulasztást, melyet azáltal követett el, hogy nem törekedett az iskola anyagi helyzetét biztosabb alapra fektetni, mi az akkori vagyoni viszonyok mellett nem ütközött volna nagy nehézségekbe.

Reáliskolánk 2. osztálya 1863-ban lépett életbe és ily csonkán maradt 1873-ig, midőn a közgazdaság szédelőgő fellendülése a vállalkozási kedvet általában felélésztette és iskolánk fejlesztésére is kedvezően hatott; az ugyanazon évben beállott pénzügyi és közgazdasági reactio pedig a már emelt épületet meg-

nem ingathatta, mert intézetünk élő tőkáját, a tanuló ifjuság által fizetett tandíjakat, a kiütött válság nem alterálhatta. 1877-ben reáliskolánk vezetésében személyváltozás állott be. Főt. Weisse J. ur, tekintettel előre haladott korára és a tanügy megváltozott viszonyaira, melyek a reáliskola tiszta magyarrá tételét követelték, igazgatói minőségéről lemondott, de a tanári testület kötelékében továbbra is megmaradt mint hitoktató. Ezen minőségében van szerencsénk még mai nap is miénknek nevezhetni.

Az 1883-ik évben alkotott középiskolai törvény iskoláinkat igen válságos helyzetbe hozta. A törvény ugyanis elrendeli, hogy négynél kevesebb osztálylyal bíró középiskola fenn nem állhat s így azon alternatíva előtt állottunk, hogy vagy kiegészítjük az intézetet a 4. osztálylyal, mihez nem volt elég anyagi erőnk; vagy, beszüntetjük a 21 év óta fennállott, áldásosan működött tanintézetet, mely hitközségünk büszkeségét képezte. De hitközségünk derék elnökének sikerült hatalmas pártfogók (Wahrmann Mór és mások) közbenjárásával a magas kormánytól évi 1200 frtnyi államsegélyt kieszközölni, és ily módon a 4. osztály fenntarthatását biztosítani, s a szükséges taneszközök beszerzésére Laczkó Antal bpesti lakos és lovag Schenk Adolf bécsi lakos 1500 frtnyi összeget bocsátottak a reáliskola rendelkezésére. Az 188⁴/₅-ik tanév kezdetével megnyílt a 4. osztály és azóta mint teljes reáliskola működik hazánk üdvére és felekezetünk dicsőségére.

Intézetünk jelen állapotáról álljon itt a következő: Szellemi tekintetben a nm. magy kir. vall. és közokt. ministerium közvetlen vezetése alatt áll és a pozsonyi tankerülethez tartozik. melynek főigazgatója évenként 1—2-szer meglátogatja hivatalból, hogy személyesen szerezzen meggyőződést a tanulók fegyelmi állapotáról és előmeneteléről; a tanterv szigorúan ragaszkodik a miniszteri tantervhez és utasításokhoz mint rendkívüli tantárgy tanítatik a héber nyelv és irodalom is, melynek tanulására a zsidó növendékek kivétel nélkül köteleztetnek. Főtannyelv a magyar, segédnyelvül szolgál az I. osztályban a német nyelv is. Az iskola szép, tágas és világos tantermekkel, természetani és vegytani laboratóriummal igazgatói irodahelyiséggel és tanári szobával rendelkezik. A nyári tornakert és a téli torna terem bérelt helyiségek. A szertárak jól vannak felszerelve, a tanári és ifjusági könyvtár is évről évre gyarapodik. Az igazgatón és hittanárokon kívül működik 5 rendes tanár, kiknek heti óraszama 18—20. Az igazgató évi illetménye 1000 frt, a tanároké 700 frt, lakbéráلتalány-, ötödéves pótlék- és nyugdíjról nincs gondoskodva, mi intézetünk sötét árnyoldalát képezi és sanyaru anyagi állapotát illusztrálja. Reáliskolánk fenntartója a vágúj helyi izr. hitközség, ennek iskolaügyi bizottsága választja a tanárokat és gondoskodik az anyagi szükségletek fedezéséről.

A kiadások az államsegélyből fedeztetnek és a tanulók által negyedévenként előre fizetendő tandi-akból, melyek a szülők vagyoni állása szerint évi 20, 30, 40, 50 és 60 frttal, osztályra való tekintet nélkül, az iskolaügyi bizottság által szeptember első napjain kivettetnek. Tandijmentes tanuló minden osztályban csak 1 lehet. A tanulók száma jelen tanévben 99, mi, tekintettel a magas tandijra és a tandijmentesség korlátolt voltára elég tekintélyes szám. Ha az állami középiskolákban divó tandijjal megelégedhetnénk és a szegény sorsu jó tanulókat az egész tandij alól felmenthetnők, legalább is kétszer ennyi tanulónk volna. Eny-nyit az iskola jelenéről, jövőjéről más alkalommal.

Dr. Mahler Miksa

a vágujhelyi reáliskola igazgatója.

Gyöngyszemek a talmudból.

Jegyezd meg magadnak: az örvény so h'sem jön t e f e l é d, hanem te mégysz az örvény felé. Hetvenhét örvény mellett elhalad, ki az ut közepén jár, de beleesik egybe is, ki az utról letér.

*

Tisztelned kell még a legrosszabb felsőbbiséget is; mert nincs olyan rossz felsőbbiség, mely annyira rossz volna, mint — semmi felsőbbiség.

*

„ . . . Férfiu vagy, férfiu vagy! de miért kell ezt oly sokszor elmondanod? — Ha nem hirdetnéd, igaz, talán el sem hi- nék, mert tetteid nem bizonyítják. — Fiam, hallgass inkább te, és beszéljenek tetteid!”

*

„ . . . Házad romba dőlt; de miért is engedted, hogy a házában oly veszedelmes két zsarnok uralkodjék? — Házam- nak, oh rabbi, én magam voltam az ura. — „Csalódom, te rabszolga voltál, igazi urai Szenvedély és Harag voltak.”

*

Vigyázva vigyázz, oh bíró, szavaidra, a tanuk kihallgatásá- nál; időtlenül ejtett csak egy szavad hamis vallomásra birhatja a tanut.

*

„ . . . Mond, oh bölcs bíró, honnan tudhattad, hogy ez a sok tanu hamisan vall? — „Mert a tulsó oldalon is két tanu volt, kiket ti nem láttatok ugyan, de a kiket én mindig szem előtt tartottam, s kik helyes utra is vezettek: az i g a z s á g é s a z á r t a t l a n s á g.”

*

Leszálltál a tenger fenekére és felszínre hoztál egy egy marok — sarat.

*

Rabbi Eliezer ben Jakab hosszú időn át osztotta meg kenyé- ét egy vak tudóssal. Midőn ez később a rabbitól elvált, megha- tott hangon így szólt: „Jót tettél azzal, kit mindenki láthat, de a ki senkit sem lát; fizesse meg az, ki mindenkit lát, és kit sen- ki sem láthat!”

Talmudista.

Jótékonyág és chanuka ünnepélyek.

— **A budai izr. nőegylet** f. hó 10-én a budai izr. hitközség termében chanuka ünnepélyt tartott. Ez alkalommal mind a három budai kerületből való szegény izr. iskolai gyermekeket, szám szerint 180-at, láttak el téli ruhaneművel. Az ünnepélyes aktust Goldberger dr. rabbi megható és Schu- bert Jánosné, elnökasszony csinos beszéddel tették érdekesebbé.

— **Ruhakiosztás Uj-Pesten.** F. hó 11-én d. e. a fényesen kivilágított ujpesti zsinagógában 83 szegény izr. iskolásgyermeket láttak el részben, vagy egészen téli ruhával. Az ünnepélyen, melyen az Ujpesti zsidó- ság színe-java volt jelen, Schwartz J. H. rabbi ügyesen megszerkesztett és szépen előadott beszéde- vel nagy hatást keltett.

— **A „humánitás”** kassai jótékony-egylet f. hó 10-én társasestélyt rendezett, melynek előzménye volt az egylet által téli ruhával ellátott 20 szegény gyer- mek bemutatása. Moskovics Jakab dr., az egylet és a kassai izr. hitközség elnöke, a gyermekekhez szép beszédet intézett, mely után a ruhával ellátottak ne- vében egy III. osztálybeli realista mondott köszönő beszédet. Ezt követte a társasestély programja, melyet Feldmann Berta k. a. és Knedics ur énekkel, Rottenberg Márton az estély rendezője és Szilágyi Vilmos szavalaikkal tettek vonzóbbá.

— **Szegény iskolás gyermekek felruházása Besz- terczén.** Lapunk tudósítója írja: Beszterczén a Malbis Arumim és az izr. nőegylet f. hó 12-én felekezeti különbség nélkül téli ruhával látta el a szegény iskolás gyermekeket. Ez alkalommal Horovitz Jenő idevaló rabbi talpraesetten szónokolt, a nőegylet nevében pedig Brecher Julia és Hirsch Mária mon- dottak csinos beszédet. Ugyanazon alkalommal Hava s dr. iskolafelügyelő és Weingärtner evang. lelkész szép szónoklatokat tartottak. Bucher, Hirsch, Hei- mann és Sennensieb urnők sok kiosztott gyer- mekruhát sajátkezüleg készítettek el, amennyiben 3 héten keresztül naponként több órán át együtt a szegények számára varrogattak.

— **Nagyváradon az éhező iskolás gyermekek ér- dekében** az odavaló izr. nőegylet érdemdús elnök- asszonya, Schwarz Jakabné, rendkívüli tevékeny- séget fejt ki. A lefolyt héten is Ritook Zsigmond, kir. tanfelügyelő és iskolaszéki elnöknel 40 olyan csa- ládot jelentett be, hol hetenkint egy napon egy-egy szegény iskolás gyermek ellátást nyer. Ezenkívül az izr. éhező iskolás gyermekek segélyezése céljából megindított gyűjtés körül is oly tevékenységet fejt ki, hogy több gyűjtő-ív érkezett be, melyeken az alá- irt összeg meghaladja a 100 frtot.

— **A kassai izr. népkonyha** december 1-jétől 10-ig 624 ebédet adott ki felekezeti különbség nélkül és pedig 576-ot teljesen ingyen, 48-at pedig 10 krajczár- jával. Az ingyen kiszolgált ebédek közül 400 szegény tanulókra esett.

— **A Rombach-utcza izr. leányiskola** imatermében szép ünnepélynek voltunk ma (decz. 17-én) tanui. 25 éve mult ugyanis, hogy eme iskolában a leány- isteni tiszteletet berendezték. Ezt megünnepelendő Schenkne, született Beck Fanny urnő gyönyörű, saját- keze remek himzéseivel is díszített porcheszt (a szent irigyláda függönye) és michszét (a szent asztal taka-

rója) adományozott az iskolának, melyeket ma avattak fel. *Halász* Náthán ur, az érdemekben gazdag iskolaigazgató az isteni tiszteletre összegyűlt növendékek és a vendégkoszoru előtt szép és magvas ünnepi beszédet tartott, mely a hallgatóságra mély benyomást tett.

— **A pesti izr. nőegylet leány árvamenhelyében** f. hó 10-én d. u. mint minden évben, úgy az idén is megünnepezték a chanukát. Az ünnepélyen a nőegylet örökbuzgó elnökasszonyával *Bischitz* Dávidnéval élén igen sokan nagyszámú közönség és a 32 félárva rokonai jelentek meg. Az ünnepélyt karének nyitotta meg, mely után *Schütz* hittanító az ünnepély jelentőségét tárgyaló csinos beszédet mondott és meggyújtotta a chanuka gyertyát. Ezután a lányok még több énekszámot adtak elő s közülök egyik társnői nevében az intézetet vezető választmánynak és minden jelen volt jótevőjének köszönetét fejezte ki, mely után a lányok a nagy étterembe vonultak, hol ünnepi uzsonnát kaptak. — Ugyanezen módon folyt le a pesti izr. nőegylet leány árvaházában, valamint a fiárvaházban megtartott chanuka ünnepély is.

— **Szép Chanuka-ünnepélyt** tartottak f. hó 10-én este — mint levelezőnk írja — Nagyváradon az odaváló orth. hitk. iskolájában, melyen az egész tanterületen kívül *Ullmann* hitk. elnök, *Róz* iskolaszéki elnök, az iskolaszék számos tagja és nagy közönség volt jelen. A maariy után egy V. oszt. tanuló meggyújtotta a chanuka gyertyát, mi után a tanulók *Pfeifer* tanító vezénylete mellett elénekelték a „Mooz zur j'suósi“ kezdetű éneket. Ezután egy V. oszt. tanuló *Gabel J.* iskolai igazgatónak ez alkalomra készített héber nyelvű sikerült költeményét szavalta el, mely után úgy a szerzőt mint a szavalót valósággal ünnepelték. Ezután *Gabel* igazgató magyar szónoklatot tartott s az ünnepély a hymnus elénekelésével véget ért.

— **A győri izr. nőegylet** f. hó 10-én este a győri vigadó nagytermében rendkívüli fényes és sikerült, tombolával egybekötött táncestetélyt rendezett. A város szépei a terembe fölállított sátrokban virágot, szivart, czecebecséket stb. árulgattak és szép szemmel szép szóval meg tánczczal olyan pompásan működtek, hogy körülbelől 600 frt tiszta jövedelemmel örvendeztették meg a jótékony célú. A négyeseket 70 pár tánczolta.

— **Gyulafehérvárott** e hó 10-én 8 izr. árvát láttak el téli ruhaneművel. A kiosztással egybekötött ünnepélyen *dr. Nathán Bernát* isk. széki elnök és *Altmann József* sikerült alkalmi beszédekkel szerepeltek.

— **A besztercei izr. nőegylet** a város szegényei között felekezeti különbség nélkül tüzelőfát osztott szét.

H i r e k.

— **Zs. M. K. E.** A „Zsidó Magyar Közművelődési Egyesület“ előkészítő bizottsága tisztelettel fölkeri mindazokat, kik taggyűjtőiv birtokában vannak, hogy taggyűjtőivüket legkésőbbben e hó végeig beküldeni és a bizottságot a tapasztalt érdeklődésről értesíteni sziveskedjenek. A bizottság t. tagjait pedig a bizottság irodájának (*Sip-utca 12. szám*) a karácsonyi szünetek alatt való minél sűrűbb fölkeresésére

kéri föl az elnökség. Hivatalos órák délután 1— $\frac{1}{3}$ órákor.

— **Sulyos csapás** érte a fővárosi polgárok egyik legérdemesebbjét és a magyar zsidóság egyik kitűnőségét, *Schweiger Márton* urat, az orsz. izr. iroda elnökét. Egyetlen gyermeke, *Linczer Imre* nagygyáros neje, csütörtökön éjjel hosszas betegség után meghalt. A boldogult élete 25. évét még nem töltötte be. Ez a szörnyű csapás a harmadik, mely a mindenki által tisztelt férfit 3 év óta éri. 3 év előtt ugyanis meghalt a neje, mult évben anyját temette el és most egyetlen gyermekét siratja. Nagy fájdalomában tisztelőinek nagy száma őszinte részt vesz.

— **A kassai püspök a zsidóknak.** *Bubics Zsigmond*, az új kassai püspök a kassai izr. nőegyletnek 100 forintot adományozott; ezenkívül a polgármester utján szétosztott adományaiból az izr. népkonyhának 50 frtot jutott.

— **Különös következtetés.** Hej, nagy dolog az, mikor az ember olyan nagy zsidóbarát, mint a minő reverend *dr. Sommerville* ur. A 85 éves érdemes férfi Skóciából jött Budapestre, hogy elmondja itt „Mit köszön a kereszténység a zsidóknak?“ Beláthatja mindenki, hogy zsidó ujságíró létemre ettől a felolvasástól el nem maradhattam. Nem is bánom, hogy elmentem, mert ilyet csakugyan nem láttam még soha. A 7. és 8. ker. klub disztermét e hó 15. este nagyobbára zsidókból álló közönség töltötte meg, de ott voltak derék angol hittérítőink és a baptisták szép énekkara is. *Dr. Sommerville* valóban csodálatraméltó ifjúi hévvel és lelkesedéssel beszélt a zsidóság nagy érdemeiről. Gyakran elkiáltotta magát, hogy csak úgy rengett bele az egész terem; kezeit ég felé nyújtotta, nagyokat ugrott, aztán mint ketreczbe zárt tigris oda és vissza futott a felállított emelvényen, úgy, hogy, míg a hallgatóság egyik része alig tudta elnyomni a hangos kaczagást, addig egy másik része félni és reszketni kezdett. Előadását 4-szer ezekkel a szavakkal szakította meg „... és most énekeljünk egy kicsit“. Ekkor rázendített a baptisták női kara egy-egy német vallásos költeményre, melynek végeztével az öreg ur előadását folytatta. Az sem volt mindennapi látvány, midőn a felolvasó — épen azt beszélvén el, hogy csókolta őt meg Malagában egy zsidó, és hogy csókolta őt ezt többször vissza — és hogy ezt illusztrálja, nekiesett egész vehementiával a mellette álló tolmácsnak — mert a reverend angolul beszélt és egy tolmács minden mondatát lefordította németre — és összevissza csókolta. No, ezek után igazán vége volt az angol hidegvérbe helyezett hitemnek. — De mit mondott? Azt mondta, hogy a kereszténység azt köszöni a zsidóságnak, a mit a gyermek köszön anyjának, azt, mit a falombozata a fatörzsnek. Kiemelte mily végtelen és örök hálával tartozik a kereszténység a zsidóságnak, az örök és isteni igazságokért, miket az ő testamentumban az emberiség számára letéteményezett, de sőt az új testamentum 27 könyvét is — kettő kivételével — zsidók írták. Szeretni, nagyon szeretni kell a zsidókat — szölt, — mert mindenünket nekik köszönhetjük. Hüledezve vártam ezek után a természetes konsequenttiát, mely logice más nem lehetett, mint, hogy felszólítsa keresztény hitsorsosait hogy legyenek — zsidókká. Csakhogy ennek az angliusznak más az észjárása és a jeles férfi ellenkezőleg felszólította a zsidókat, hogy minthogy a kereszténység annyira le van nekik kötelezve, — keresztelkedjenek ki (!)

— Ilyen logikát bizony nem minden országban mérnek, érdemes volt, hogy velünk is megismertesse, eljönnie ide messze Skóciából.

— **Arany lakodalom.** Scheinberger Antal szegedi tekintélyes polgár, hitsorsosunk, nejével együtt f. h. 11-én ünnepelte meg boldog házasságának 50-ik évfordulóját. Ez alkalommal számos üdvözlésben részesült úgy testületek mint egyesek részéről. — Így üdvözölte az izr. hitközség, melynek 25 év óta előjárója, több jótékonsági egyesület, köztük a komasági, melynek 25 éven át volt elnöke, a keresk. és iparbank, melynek igazgatósági tagja, az izr. nőegylet, melynek Scheinbergerné buzgó pénztárosa, stb. A jubilansok ezen ünnepi alkalomból két 500 forintos alapítványt tettek és pedig úgy, hogy az egyik alapítvány kamatait a közkórházi üdülő betegek, a másikat pedig, melynek kezelését a »leány-egylet«-re bízták, az éhező iskolás gyermekek élvezzék. Ezen alapítványokon kívül még 100 frtot adtak a város szegényeinek, mely összegből 70 frt a zsidókra, 30 forint pedig a többi felekezetbelieknek jutott.

— **Schück Salamon,** karczagi főrabbinak az antiszemitizmus ellen, antiszemita jelölt állítása alkalmából irt „Tíz parancsolatából“ vesszük át ezen érdekes adatokat, melyek az osztrák-magyar állam 1879 évről szóló bűnügyi statisztikájából vannak merítve. Az említett évben ugyanis

	összes szám	kereszt.	zsidó
politikai bűnösök	397	386	11
erőszakoskodás miatt elítéltek	1403	1353	51
erőszakos betörés	127	123	4
orozó sérülés	303	298	5
szabadság megfosztás	58	56	2
csábítás	16	16	—
zsarolás	1222	1188	34
hivatal átlépés	48	41	7
értékpapir hamisítás	78	73	5
vallásgátlás	112	111	1
erkölcsiség elleni bűn	588	574	14
gyilkolás	4588	4533	65
gyermekölés	198	185	4
gyújtogatás	235	226	9
lopás	19356	18477	877
rablás	145	137	8
kétnejuség	9	9	—
rágalmazás	122	106	16
gonosz gyámolítás	40	36	4
	29046	27830	1116

E kimutatás eredménye eléggé bizonyítja s felderíti, hogy a zsidók a csalás s gyilkosságban, miben az antiszemita olyan nagyon szeretik vétkeseknek mondani, alig 3.84 % -kal vannak képviselve!

— **Egy jeles hazánkfiá hunyt el** f. hó 3-án Pleschenben (Németország). A megboldogult Silberberg Elijahn, ki 49 éves volt, a németországi rabbinusok között igen jelentékeny állást foglalt el, amit eléggé bizonyít az a tény, hogy 6 rabbi mondott fölötté gyászbeszédet, és pedig Hildesheimer dr. berlini, Feilchenfeld dr. pozeni, Bloch dr. jaroitsini, Pleszner dr. osztrovói, Bonith dr. krotosini, Jakobson dr. srimmi lelkészek. Ezekon kívül a halottas háznál Gellert M. a pleseni hitk. előjáró méltatta az elhunyt feledhetlen érdemeit, nagy tudományát, szép lelkét. A temetés f. hó 6-án ment végbe, azt nem is szükséges kiemelni, hogy hol ennyi és ily kitűnő méltatók jelentek meg, ott a közönség is óriási

számban volt képviselve. — Silberberg Szeniczen (Nyitra m.) született 1838-ban, szülei már korán a talmudtudományokra adták, s felismervén benne a nagy tehetség mindinkább nyilvánuló szikráit Pozsony hirneves főabbija, Sreiber A. S. B. rabbi iskolájába küldték, hol csakhamar magára vonta a mester és idősebb társai figyelmét. Már bő ismeretekkel ment Ossa d. Juda R. iskolájába D-Szerdahelyre, hogy talmud tanulmányait befejezze. Később a bécsi egyetemen — azon meggyőződésben, hogy az állását hiven betölteni akaró zsidó lelkésznek világi műveltségre is van szüksége — a filozófiából tudori vizsgákat tett és ennek elnyerése után a harmincz éves ifju idehaza Kőszegen rabbi állomást foglalt el, hol 1874-ig működött felekezetének szolgálatában, mignem ekkor a pleseni (Németország) izr. hitközség meghitta a rabbi állomására, melyet halála órájáig buzgón és olyan elismerésre méltón töltött be, hogy az említett tekintélyes állásu és számu rabbiak siettek elhunyt felett fájdalmukat tolmácsolni. — Helyén valónak tartjuk ez alkalommal felemlíteni, hogy a németországi zsidó felekezetü lelkészek között aránytalanul nagy számmal vannak magyarországiak, a berlini 4 rabbi közül 3 magyar, továbbá a müncheni, boroszlói, stuttgarti stb. rabbi is magyarok.

Az „Alliance Israelit“ érdemdús titkára, Kann Sakki ki egyike volt az egyesület legtevékenyebb tagjainak, mint Párisból jelentik, f. hó 5-én elhunyt. Következő számunkban e szomorú eseményről, bővebben számolunk be.

— **Hajdu-Böszörményen** az „izr. ifjuság“ az iskola székkel egyetemben f. hó 4-én egy minden tekintetben szép és a népoktatás előbbrevitelének megfelelő, életrevaló eszmének megtestesítését tűzte ki feladatául, amennyiben elhatározták, hogy új iskola épületet fognak építtetni. Ezen szükséges és elodázhatatlan cél javára „iskolaépítési célra“ 1888. évi jan. hó 18-án a kerületház nagytermében zártkörű, táncvivalommal egybekötött pikniket rendeznek.

— **Királynékn,** kinek tudvalevő Heine Henrik kedvencz költője, a Düsseldorfban felállítandó Heine-szobor felállítására 50.000 márkát adományozott.

— **A londoni nagy rabbi és lord Rothschild.** Előző számunkban jelentettük, hogy Londonban a zsinagógák előjáróságai a fölött vitakoztak, vajjon Anglia zsidó-temetőiben el lehet-e temetni oly zsidók holttesteit, kik elégettették magokat. Az angolországi nagy rabbi ez alkalomból egy iratot intézett a gyűlés tagjaihoz, ellenezvén az ily zsidók hamvainak eltemetését, mert Ámosz próféta perhorreszkálja a holttestégetést. Főlemelkedett azonban lord Rothschild, az előjárók gyülekezetének elnöke, s Ámosz ellenében Sámuelre hivatkozott, a kinél az olvasható hogy a zsidók Saul királynak s fiainak csontmaradványát elégették.

— **A zsidóság ellen új erővel vette fel a harcot** Stöcker, a német császáriházi udvari káplánja és képviselő, ki f. hó 2-án a keresztény szocialisták gyűlésén az antiszemitizmus különféle fajairól beszélt s azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a zsidók ellen indított hajsza nem hogy napról-napra kisebb eredményekkel dicsekedhetnek, sőt inkább egyre hatalmasabb vívmányokat mutathat fel. Ime beszédének veleje: „Ha ellenfeleim, halottnak tartanak s ha rólam szólva csak így említenek: „a megboldogult

Stöcker“ — avval én mit sem törődöm. En tisztában vagyok a helyzettel s mondhatom, hogy ellenfeleink még mindig nagyon korán kezdtek örülni. Ez az öröm úgy is csak látszat, álarcz; tulajdonképpen csak rettegnek is reszketnek.“ „A zsidók a tőke képviselői, kik a vagyon tömeges, mire sem ügyelő összehalmozásával felébresztik a munkás osztály elégedetlenségét; más részről a szocziáldemokták táborába küldik embereiket a felfordulás szervezésére. Tehát kétszeresen veszélyesek.“ Ezután piszkos sok szóval kelt ki a „Berliner Tageblatt“ ellen, mely H a s e m a n n nevű antiszemitaának a városi képviselő testület előtt tartott egyik beszédének parodiáját lenyomatta, — s mindenkit felhívott, hogy a zsidóság ellen intézett rohamban egyesüljön. Majd ellenlábását. Böckel drt, kinek szintén érdemei (?) vannak a zsidóhajsza terén, hurczolta meg, mivel szerepét ő is szomorúnak (?) és veszélyesnek (?) tartotta. „Bizonyos emberek — így szólt Böckel urról — azt hiszik, hogy politikával foglalkoznak, ha tücsköt-bogarat összehordanak. A beszéd, még a parlamentben is, nem politika, de éppen ellenkezője, ha nincs jövője. Böckel neki megy a „Junkerek“-nek is, pedig ezeknek Poroszország sokat köszönhet, stb. De végzek vele, amennyiben azt mondom: az antiszemitizmusnak ezt a fáját nem ismerhetem el; egészen és minden tekintetben megtagadom vele a közösséget. Ilyen jóbarátokra nincs szükségünk. Az ő munkájuk, hogy a zsidó hajsza minden hitelét elveszti.“ Az „Antiszimitenbund“ elnöke Cunow - Apollo Böckel számára enyhítő körülmények felemlítését kérte, de Stöcker azokat megtagadta. — A németországi antiszemitizmusnak evvel az újabb momentumával egyébiránt lapunk élén is foglalkozunk.

— **20,000 márkát adományozott Hohenlohe herczeg** — mint Strassburgból írják — a legutóbbi utazása alkalmával utba ejtett schlettstedli (Elszász) izr. hitközségnek — zsinagógájának kitatarozására.

— **Algier képviselőjét, Thomson Gusztáv** hitsorsosunkat — mint Párizsból a közbeszéd alapján jelentik — legközelebb Bukarestbe francia követté nevezik ki. (Thomson neje, Cremieux volt francia minister unokája.)

— **Az uniótársaság működéséről.** Tayler Jakab kanonok az anglican egyháznak Londonban legközelebb megtartott konferenciáján azt az érdekes jelentést tette, hogy a társaság Palesztinában, Arabiában, Perzsiában és Egyiptomban a lefolyt évben körülbelül fél milliót költött el céljai előmozdítása végett, de eredményként csak egyetlen egy leány megtérítését tudja felmutatni, s ez is, köztudomás szerint félig-meddig idiota.

— **Még egy zsidó polgármester Angolországban.** Birminghamból írják, hogy ott nemrég Pollák Mórítz nevű német származású iparos hitsorsosunkat választották meg polgármesterré, aki már 37 éve tartózkodik Angliában. Ez a polgármesteri állás annál is inkább figyelemre méltó, mert Birmingham, mely Manchester kivételével Britanniá legnagyobb gyárvárosa, még több lakossal bír, mint a mi fővárosunk, Budapest, és a fémiparnak Európaszerte leghiresebb telepe.

— **Sir Mocatta,** az »Anglo Jew. Association« al-elnöke. kinek az al-Duna vidékén tervbe vett utazásáról annak idején megemlékeztünk, először Bukarestet látogatta meg, honnan a különböző zsidó inté-

zetek és egyletek tanulmányozása s több jelentékenyebb politikussal való konferálása után Sinajába utazott, hol a királyi pár tartózkodik és Bottusanban meg Jassiban folytatta tanulmány-utját. Ezután Oroszországban, Odessza és Lemberg utba-ejtésével folytatja s Bécsen keresztül fog visszatérni.

— **A jeruzsalemi iparczikkeikből** a jeruzsalemi Rothschild-féle zsidó iskola igazgatója Becher Nissim Párisban az Alliance rue de victoirei utcza helyiségeinek tanácstermében kiállítást rendezett, hogy az intézet iránti érdeklődést fokozza. Mint hirlik ezután Londonban mutatja be tanítványai ügyességét.

— **Marosvásárhelyt** az izr. iskolaszék tagjai részben az építendő iskola, részben pedig a szegény iskolás gyermekek felruházási költségeit fedezendő, folyó hó 17-én a »Transilvania fogadóban tánczvigalmat rendeznek.

K A D I S.

— Kompert Lipót beszélya. —

(3. folyt.)

Mi történt Lőw Jakab lelkében? Tényleg új életbimbó fakadt volna ki benne? Eszter gyakran rázta fejét töprengve; férjének Blümelejükkel szemben tanusított pazar szeretetét csak ködös körvonalalaiban fogta fel. Hogy örömeinek nem tud ura lenni, mert csak most nyert leányához teljes bizalmat, ezt belátta; de mennyiben függött ez össze a jámborsággal, melyre mindig olyan kiváló súlyt fektetett?

Egyszer maga Blümele egészen komolyan kérdezte anyjától:

— Anyám, mit akar apa avval az örökös: „légy jámbor, légy jámbor Blümelé-vel!“ Hát nem vagyok-e az? Vagy olyasmit cselekszem, ami nem helyes?

Eszter soká törte rajt' a fejét, hogy mi választ adjon lányának. Aztán hevesen mondta:

— Nem árt, ha éjjel-nappal jámborságra intik az embert, és atyád bizonyára jobban tudja, mint te miért teszi ezt oly gyakran.

Blümele könnyü vérü volt, e fajta válaszszaal beérte, többé rá sem gondolt. Lőw Jakab a kérdést: hogy jámbor volt-e? olyan sűrűn intézte hozzá, hogy végre is szavajárásának vette, melynek mélyebb értelmet nem is tulajdonított. A mi őt első ízben borzalommal töltötte el, arra az idő folyamán nem is hederített, egykedvűen, vele mit sem törődve fogadta, mint mindent, ami tudton kívüli szokásból csak üres forma. Már maga Blümele is oly annyira beleszokott, hogy atyjának szokásos kérdésére mindig készen, nevetve felelte, hogy: igen! Tudta már, hogy apja más feleletre nem is számít.

Egy idő óta Lőw Jakab egyre gazdagabb és fényesebb ajándékokkal lepte meg Blümelét. Egész sereg finom vásznat és selyem szövetet hozott haza és a legnagyobb meglepődés kifejezésével rakta lánya elé. A „zsidó-utcza“-ban voltak gazdagabb lányok, de a ruházat bőségében és gazdagságában

Blümelén egyik sem tett túl. Azt rebesgették, hogy Lów Jakabnál minden szombatón megjelenik a „Divat lap“, mert Blümele szombatón mindig új diszben elent meg, mely csodálkozó barátainak legmerészebb várakozásait is fölülmulta. A lánynak rendkívül illett bármi disz; az az ügyesség, melylyel megkötötte és az az izlés, melylyel alkalmazta, még a legegyszerűbb szalagnak is sajátos kellemet kölcsönző t.

— Te, gazdám, — szólt egy napon Eszter, midőn ez még gazdagabb ajándékokat rakott Blümele elé, mint különben, — az nem járja, hogy a leányt ilyesmire szoktatod. Mi kívánni valója lesz néhány év múlva, ha már most kedvét szeged, hogy valami után vágyódjék? Azt hiszem, te nem ismered egészen a nők szívét; ha ez kedvvel és örömmel telik meg, kicsordul és rossz utra tér. Ellenkezőleg! — mert a nő türesre, önmegtágadásra, fájdalomra és szenvedésre született, — korán rá kell szoktatni, hogy bármivel is beérje. A szívben mindig kell egy kis külön helyet tartania, hol egy kívánság vagy egy vágy örömmel férjen meg.... De ha Blümelédet már most úgy szoktatod, mintha született hercegnő volna, akkor azt mondom én neked, Lów Jakab, ez nincsen rendjén!

— Lów Jakab gyermekeért többre képes, mint bárki más, — szólt a férj s összeráncolta homlokát. — Mért nincs több ennél az egy gyermekemnél?... Nem kell nekem takarékoskodnom!

— Túlzasz — szólt Eszter komolyan — és el-kényezteted a lányt.

— Bibaszt — szakitá félbe Lów Jakab nevetve — csak nem hiszed, hogy öreg napjaimra, a tékozló és hühözót fogom játszani? Mi sincs tőlem távolabb, mint ez... De hát mennyi idős is ez a mi Blümelénk?

— Tizenhét éves! — szólt Eszter bizonyos sejtelemmel.

— Tizenhét éves! — gúnyolódott Lów Jakab növekvő jókedvvel — és még kelengyéje sincsen! Hát ha az neked eszedbe sem jut, nem én rám vár-e ez a kötelesség.

Eszter szive verése pillanatra elállt; elhalványodott és ajkát sem tudta megmozdítani.

Nincs anya, ki megrémülés nélkül hallhatná, hogy gyermekéről, mielőtt ő meghányta-vetette volna lelkében, elhatározó szót szólnak. Első tekintetre szinte visszaélésnek tetszik előtte, hogy gyermeke jövőjének megalkotásában az övéen kívül más kéznek is legyen része, mert még a hozzá legközelebb álló férjet is ügyetlennek és érzéketlennek tartja arra nézve, hogy mindazt azon biztos mértékkel állapítsa meg és határozza el, mely gyermeke szerencsését illetőleg előtte a legjobbnak tetszik. Eszterben ez az érzelem támadt, s ezért ijedt meg.

(Folyt. köv.)

Szerkesztői pósta.

G. J. urnak Nagyvárad. Fejtegetéseit kíváncsian várjuk. Kérdezett igenis megteszi indítványát, de ezt nem kell Önnek bevárnia, hozzászólhat a dologhoz már most is. — Héber költeményéhez gratulálunk, igazán sikerült.

H. S. urnak B. Sz. Mihály. Chewra Kadisah alapszabályai bélyegmentesek.

Ha oel. Mint rabbinak ez nem joga, hanem legszentebb, legelodázhatatlanabb kötelessége. Különbem nem értem, hogy is lehet ezt kérdés tárgyává tenni? Milyen lehetetlen rabbi az, kinek évek óta csak most jut eszébe „kissé utána nézni a zsidó vallástani-tásnak az iskolában“? S milyen praehistorikus község az, ki meg akarja őt ebben gátolni? — Valóban a község úgy, mint rabbija — koom kákohe — megérdemelnék, hogy a nyilvánosság deresére huzzák.

Dr. P. G. urnak Helybes. Ön csodálkozik azon, hogy a mult heti gyöngyszemek közt ott találta „Rabbi Szafra ár uiv a l“ „Mit keres a rabbinus“ — kérdezi — a vásáron? Volt már alkalmam ezen a helyen kifejtetni, hogy a talmud szerzői rabbik voltak ugyan, de nem — rabbinusok. A rabbinusi intézmény csak a középkorból származik, míg rabbikkal már a makabeusok idejében találkozunk. Rabbik alatt tudósokat, a nép tanítóit, erkölcsi vezetőit értették, míg a rabbinusok hivatalban lévő zsidó papok. A rabbinust persze nem találhatja a vásáron áru mellett, annál inkább a rabbit, ki rendesen hivatalt nem viselt és ha igen, nem fogadott el érte fizetést. A rabbik ugyanis nagy súlyt fektettek arra, hogy senkitől se függenek és ezért mindegyik megtanult valami mesterséget, melylyel kenyerét megkereste. Így Rabbi Jiczchak Nafcha kovács volt, R. Jehósua Chalafta tímár, R. Chanach Perlora asztalos, R. Jehuda Hanachtam pék, R. Osiáh és R. Chananjáh cipésmesterek, Rabbi Jochanan Haszandler sarukészítő, R. Nechenja Hakador fazekas, R. Jehuda Chaita szabó és másoló, R. Ami Tenura kemenczekészítő, R. Jehuda Habasan illatszert készítő, sőt R. Jehosua, a legfelsőbb törvényszék elnöke tük készítésével szerezte meg kenyerét, míg a nagy Hilel, a Szinhedron feje, faragásból élt. Azok a férfiak kik a népet vezették, törvényeket szabtak, döntő befolyást gyakoroltak a zsidóság politikai, szellemi és erkölcsi életére és irányt adtak a nép évezredes jövőjének: mesteremberek voltak, kik abba helyezték büszkeségüket, hogy soba senkitől ajándékot el nem fogadtak, hogy szellemi működésükért maguknak mit sem fizettettek. Csakis olyan férfiak állithatták fel a szentenciát hogy: „Nagyobb az az Isten előtt, ki keze munkájával keresi meg kenyerét, mint az, ki egész életét csupán vallásos gyakorlatokkal töltötte.“ Csak ilyen férfiktól telt ki az a tanács is hogy: „Tedd hétköznappá szombatodat, csakhogy mások segélyezését ne kelljen igénybe vened!“ vagy: „Nyuzz meg akár dögöt is az utcán, fogadd el az érte járó bért, és ne mond: én papi családból származom, én előkelő ember vagyok, szégyenlem az ilyen munkát.“ Csakis ilyen férfiak taníthatták, hogy: „A ki fiát nem tanítja valami mesterségre, az rablásra neveli“, vagy „Torahismeret, mely nem párosul valami mesterség ismeretével, az jóra nem vezethet“, — ők mondbatták: „Inkább a legalacsonyabb munka, mint a legfényesebb koldulás.“

R. H. urnak P. L. „Apikorosz“ a melylyel általában a hitetlent, az elvből vallástalant jelzik, eredetileg Epikur tanainak hívét jelentette. Epikur, görög philosophus (élt 342-től 270-ik a rendes időszámítás előtt) azt a szentenciát hirdette, hogy az emberek legfőbb törekvését csakis földi vágyaik kielégítése képezzék. A mi érzékeinek jól esik, az a jó, a mi visszatetszik, az a rossz. A helenizmussal, mely már a makkabeusok alatt tartotta bevonulását Palesztinába, meghonosult az epikureizmus is. A nemzet, párt (perusim) mely megóvni akarta a zsidóságot az idegentől-kiváltképen az epikureizmus ellen vívtak nagy csatákat.

H. Á. urnak Léva. Kis elbeszélése mély, vallásos érzésről és költői felfogásról tanuskodik, az anyag is érdekes, de nincsen kellően feldolgozva és a nyelvezet is sok kívánni valót hágy fenn.

Karácsonyi ajándékok

kaphatók

ifj. NAGEL OTTO

könyvkereskedésében, Budapesten, muzeumkörút, a Nemzeti színház-bérházában.

Képeskönyvek 2-3 éves gyermekeknek.

Képes versek a kicsikék számára. Elpusztíthatlan színes képekkel. Ára 1 frt 60 kr. **Kicsinyek világa.** Nagy, elpusztíthatlan képeskönyv, színes képekkel a szemléleti oktatásra. Ára 2 frt 60 kr. — **Verses állatképek.** Magyar remekírók műveiből az ifjúságnak átalakítva összegyűjtötte Kalocsa R. Színes képek. Ára 80 kr. — **Oktató képek** kisdedek számára, ára csinosan kötve 2 frt. Ujdonság.

4-6 éves gyermekeknek.

Képes abc és verses könyv, írta Lajos bácsi. Képes versek, színes képekkel. Ára 1 frt. — **Képek a szemléleti oktatásra,** a kicsinyek világa, írta Lajos bácsi. Színes képekkel. Ára 2 frt. — **Gyermekek öröme:** képes könyv sok verssel és színes képpel. Írta Szabó Antal. Ára 1 frt 20 kr. — **Gyermekek mulatsága,** képes könyv, csinos színes képekkel és olvasmánnyal. Írta Szabó Antal. Ára 1 frt 20 kr. — **Gyermekkert csokor.** Da ok, szavalmányok és társasjátékok kis gyermekek számára. Ára kemény kötésben 70 kr. — **Kedvencz könyvem,** mesék és versecskék kis gyermekek számára, írta Fayné Hentaller Mariska. Szép színezett képekkel és fametszetekkel. Ára elegáns kiállításban 1 frt 60 kr. — **Erdőssy.** Gyermekmesék színes képekkel. Csinos kötés. 60 kr. — **Walter.** Regekunyhó, rövid mesék és elbeszélések kis fiúk és lányok számára. Színes kép és fametszetekkel, csinos kötés. 1 frt 20 kr. — **Dalfüzér,** írta Lukács Pál. Ára csinos piros kötésben 40 kr. — **Kis pajtások könyvesháza,** hazafias versecskék és olvasmányok, írta Bulgó (Erdélyi) bácsi. Ára fűzve 30 kr. — **Rubinson Crusoe.** Az ifjúság számára írta Sándor M. Színes képekkel. Ára 1 frt 90 kr. — **Házi állatok és azok használata.** Ára 2 frt. Ujdonság.

7-10 éves gyermekeknek.

Tündérmesék, elmeséli Tóni bácsi. Kedvelt tündérmesék válogatott gyűjteménye. Nagy színes képekkel. Ára 1 frt 20 kr. — **Kalocsa. Igaz történetek és mesék.** Az ifjúság számára a legjelesebb kútfők után írta a tanító néni. 18 színes képpel és számos fametszettel. Ára csinos kötésben 1 frt 40 kr. — **Tündérkert,** legszebb, legújabb tündérmesék és elbeszélések gyűjteménye, kis és nagy gyermekek számára összeállította Kalocsa Róza, sok fametszvény és 18 színes képpel. Ára csinos kötésben 2 frt 40 kr. Aranyozott díszkötésben 3 frt 20 kr. — **Kis mesék.** Népmesék és elbeszélések gyermekek számára, írta Fayné Hentaller Mariska. Számos színes képpel és fametszettel. Ára csinos aranyszegélyezett kötésben 1 frt 80 kr. — **Leányvilág** 1886. kötve 4 frt. — **Gulliver utazásai.** Írta Swift J. Ára 1 frt. Ujdonság.

12-14 éves gyermekeknek.

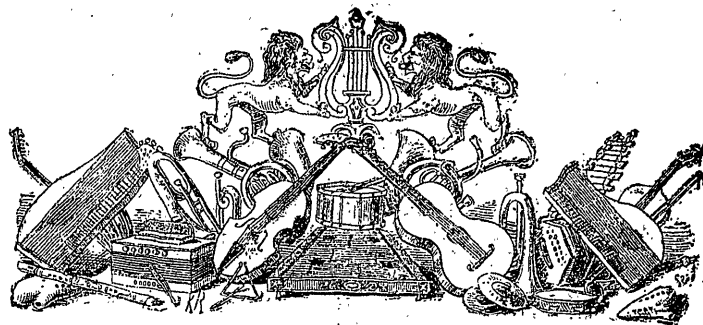
A nagy világ. Mulattató és ismeretterjesztő olvasmányok földrajzi és természettudományi alapon. Sok fametszettel. Ára kemény csinos kötésben 1 frt 20 kr. — **Saadi Firuz keleti tündéregék.** Az arab és török regevilág gyöngyeinek irodalmunkban eddig kiadatlan gyűjteménye, öt színes képpel, díszesen kötve, ára 2 frt. — **Délszaki ég alatt.** (Ujdonság.) Utazás a magas Pirénéktől a tengerig, írta Vajda Victor. Francia eredeti fametszvényekkel csinos kötésben. Ára 2 frt 40 kr. — **Mondafüzér.** Ujdonság. Különböző népek őskortól, a lovagok korából és az újkorból; a magyar ifjúság számára írta Clio. 6 színes és 40 fametszésű képpel. Ára csinos kötésben 3 frt 60 kr. — **A fehér sas. Mexicói történet.** Ára 1 frt 80 kr. Ujdonság.

Felnőtteknek.

Magyar általános levelező és házi titkár. Gyakorlati útmutatás a közéletben előforduló családi és más levelek, kereskedelmi és üzleti fogalmazványok és folyamodványok helyes szerkesztésére, számos példával felvilágosítva, szerkesztette Knorr Alajos. Ára díszes vászonkötésben 5 frt 20 kr.

Sternberg Armin

a hangszergyára Budapesten, VII. Kerepesi-ut 36.
(szemben a Rókus-kórházzal)

Legújabb Harmonika-Fuvola 12 billentyűvel, kellemes hangokkal; bárkinek igen kellemes mulató-eszköz. Ára: 2 frt. Mindennemű hangszerek nagy raktára. 200 képpel díszített nagy hangszerkatalogus kívánatra ingyen. Harmonikáról külön árjegyzék. Javítások pontosan teljesítettek.

Január 1-vel új előfizetést nyitunk a

„MERCUR“

hiteles sorsolási tudósítóra.

18. évfolyam. 18. évfolyam.

A nagyszámú sorsolási lap közül a „Mercur“ az elismert megbízhatóságával és legtökéletesebben, hasznavehetőleg és világosan szerkesztett huzási jegyzékeinél fogva kitűnik, miáltal olvasó körének elismerését már kezdetétől fogva megnyerte. — A huzási lajstromokon kívül a „Mercur“ minden tudnivalót közöl, mely a közgazdaság, kereskedelem, pénzügy és forgalom terén előfordul, mely oknál fogva minden értékpapír tulajdonos különösen pedig tőkés számára egy szaklapot képez, melyből hasznos tudnivalókat huzhat.

A „Mercur“ magyar-német szövegben hónaponként 2-3-szor jelen meg, szükség esetén többször is, azonban nyomban minden nagyobb és fontosabb huzás után.

Minden előfizető ingyen kapja a „Mercur“

sorsolási évkönyvét 1888-ik évre

mely teljes hátralék-kimutatást az összes 1887. december végéig kisorsolt és még be nem váltott magyar, osztrák és külföldi sorsjegyekről tartalmaz. — Felelmitjük még az

általános sorsolási naptárt 1888-ik évre

mely az összes magyar, osztrák és külföldi sorsjegyek és kisorsolandó magyar értékpapírokat tartalmazza. Mindamellett, hogy a „Mercur“ anyaga napról-napra szaporodik, a lap előfizetési ára változatlan marad és pedig

egész évre 2 frt

bérműve: postai szétküldéssel együtt. Mutatványszámokat kívánatra egy egész hónapig ingyen és bérműve küldünk.

Előfizetéseket elfogad

A „MERCUR“ kiadóhivatala Budapes
V., Dorottya-utca 12. sz.

HAAS FÜLÖP ÉS FIAI

BUDAPEST

ajánlják dúsan felszerelt raktárukat új butorszöve-
tek, asztal- és ágyterítők, flanell takarók, min-
den fajtájú szőnyegek, a legolcsóbbaktól a leg-
finomabb perzsa és szmirnai szőnyegekig, Makart-,
Stoors-, csipke- és mindenféle szövettű függő-
nyökből

Papir-kárpitok nagy raktára

a legjutányosabbaktól a legfinomabb kivitelűekig.

Karácsonyi és újévi ajándék.

HORN ALBERT

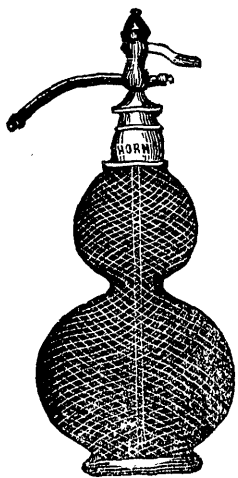
BUDAPEST,

VII. ker. kerepesi-út 6. szám alatt udvari bolt 26. szám

Ajánlja jól berendezett raktárát:

Sodaviz készítéséhez szükségelt gömbkészülékeinek.

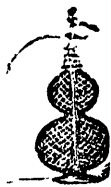
Ónozott vagy rézsodronnyal befönt sodaviz-
készülékeinek, sodaviz, pezsgő, mindennemű
pezsgő italok és ásványvizek önkészítéséhez.

*Fehér vagy színes jegeczüvegü syphonait
végre sodavizkészülékekhez s syphonok-
hoz szükséges mindennemű alkatrészek-
nek a legolcsóbb gyári ár mellett.*

Árjegyzékek díjtalanul és bér-
mentesen küldetnek.

Megrendelések legpontosabban tel-
jesítettnek és kívánatra utánvét
mellett elküldetnek.

Pályázat.

A bajai izr. hitközségnél —
nyugalomba helyezés folytán —
egy **sóchet ubodek és elő-
imádkozó állása évi 500 frt
fizetés 80 frt lakbér és
schechita** rész mellett **1888.
évi márczius 15-ig** töltendő
be. — Pályázók, a kiknek a ma-
gyar és német nyelvben jártasak-
nak kell lenni — életkoruk, csa-
ládi állapotuk és minőségükről
szóló bizonyítványukat **1888. ja-
nuár 1-ig** az előljáráshoz bér-
mentve küldjék be. — Próbaelő-
adásra csak a meghívást nyerő je-
lenhet meg. Az uti- és átköltöz-
ködési költség, mely az előljáráshoz
által fog megállapíttatni, csak az
alkalmazottnak térítettik meg.

Baja, 1887. nov. 25.

A bajai izr. hitközség
előljárása.

Fontos regálebérlőknek.

Rum, slivovitz, törköly, likörök s mindennemű
szesz italok készíthetők, hideg uton, készülékek nélkül
az én jutalmazott essenciáim s átherikus olajaim által stb.

Watterich Arnold, Budapest,

VII. Dohányutca 1. Huszárház; az izr. templom-
mal szemközt. Manipulációs könyvek és árjegyzékek
minden nyelven ingyen. Essencia, savtalanító por, bortisz-
tító por, glycerin, vizahólyag s szerek mindenféle bor-
betegség ellen.